TRACTATIO QUAESTIONIS, QUO IURE EPISCOPORUM RESIDENTIA...

Ambrosio Catarino Politi

Digitized by Google

REVERENDISSIMO ET ILLVſtriſsimo Domino D. Ioanni Mariæ de Monte S.R. Eccleſiæ Card. Epiſcopo Præneſtino, & ſanctiſsimi Domini noſtri Papæ IN GENERALI .S. SINODO Bononienſi Legato F. Ambroſius Catharinus Politus Epiſcopus Minorienſis. S.

MEMINISTI Reuerendiſsime atque Illuſtriſsime Domine, quùm ageremus Tridenti, quomodo omnes patres abominati ſegnitiã atq; ſocordiam prauorum Antiſtitum, eleganti Decreto innouantes antiquos canones, & pœnas grauiores adijcientes, ipſorum debitam reſidentiam unanimiter ſtatuerũt. Nec te fugit aliquos eam introducere quæſtionem uoluiſſe ibi definiendam, uidelicet, an eiuſmodi reſidentia ſit iure diuino præcepta, quod & tu, et ampliſsimus Collega tuus, prudenti conſilio non permiſiſtis, cum ſanè perſpiceretis eam rem ad reformationem, quæ ſolũmodo deſiderabatur, parum cõducere, & ipſam quæſtionem habere deficultates & nodos, non à quolibet fortaſsis facilè explicabiles. Nam nec inter Patres cõueniebat: ego enim etſi non indicarim apertè quid ſentirem, palàm tamen dixi eos qui iure diuino præceptã eſſe aſſererent, hoc rationibus non euincere. Qua de re cum nonnullos audiſſem ſubmurmurare, quòd

deputarent aut indoctè, aut obſequij potius gratia, q̃ ueritatis, ea me eſſe interloquutum, cum tu etiam eadem quæ nos probare uidereris, duxi tunc in animũ meæ ſententiæ rationem in ſcriptis exponere, & indicare ijs qui ſecus ſuſpicarentur, me ſerium potius eſſe diſputatorem, quàm blandum aſſentatorẽ. Quod & certè ab animo meo (Deo gratia eſt) alieniſſimum ſemper fuit. Verùm cum alia ſtudia me aliò traherent, diſtuli opus, & iam abierat in obliuionem, donec tandem amici mei nuper in hanc operam me detruſerunt, quorum gratia appuli animum, unam aut alteram lucubrationem huic tractatui impendere. Et ecce natum eſt opuſculũ, quod & tibi dono do, ut quũ à grauioribus tuæ legationis negotijs fueris feriatus, & à podagræ chiragiæq; doloribus (quibus interdum paulò ſæuius opprimeris) inducias aliquas obtinueris, legas quæ de ea ſcripſi, & intelligas, & iudiciũ tuum proferas, quod quanti faciam ſi expreſſero, uereor ne rurſum in aliquam adulationis ſuſpitionem incurram, tametſi magnis argumentis aliàs oſtentauerim neſcire me in huiuſmodi cuiquam mortalium adulari. Verùm quis prohibeat quò minus ſuſpicentur hõmines ut libet? Quid mihi oberit ſi, quod officij mei eſt, inoffenſo proſequar pede? ſcilicet ut in pulcherrimam ſolius ueritatis ſpeciem intuitum oculorũ meorum defigens, nihil illi præferam, ut par eſt, nec me ipſum? Vale Domine, ac patrone mi Reuerendiſſime & Illuſtriſſime. Bononiæ. 8. Cal. Maias 1547.

TRACTATIO QVAESTIONIS, QVO IVRE EPISCOPORVM RESIDENTIA DEBEATVR; PER F. AMBROSIVM CATHARINVM POLITVM EPISCOPVM MINORIENSEM.

NON Puto aliquem adeo uel deſipere, uel inſoleſcere, ut exiſtimet, aut auſit etiam aſſerere, epiſcopum nō teneri perſonaliter reſidere in loco eccleſiæ ſibi cōmiſſæ, niſi uel neceſſitas (quæ legi ſubiecta non eſt) impediat, uel maior eccleſiæ utilitas aliud requirat, cum canones hoc abominentur & puniant. Sed illud uertitur in quæſtionem, utrum hæc obligatio ad reſidendum ſit iuris diuini, an potius canonici & eccleſiaſtici. Mitto hic inquirere, an de iure naturali: quia ius naturæ ignorat eccleſiaſticam hierar-

chiam, quis illa poſita, non eſt diffiden-dum ratione naturali, id eſt, ratione quæ a lumine naturali uenit, poſſe diſquiri, quatenus hæc reſidentia ab epiſcopo debeatur: hoc enim faciemus nos differentes, quod facere nõ poſſemus, niſi quod circa hoc cenſeat ius ipſum diuinum, & canonicum, ſiue eccleſiaſticum, prænouerimus.

Igitur pro huius rei intelligentia, prius oportet definire quid eſt, quod dicimus eſſe aliquid iuris diuini. Hic enim accipiendũ eſt ut diſtinguitur ab humano, uel naturali, uel ciuili iure, uel etiam eccleſiaſtico.

Primo igitur & proprie, iuxta doctrinam D. Thomæ & ueritatem, illud eſſe diuinum ius intelligo, quod Deus ore proprio loquutus eſt & expreſsit: & cõſequenter ex eo quod eſt expreſſum manifeſta, & neceſſaria conſequentia deducitur, ut non ſit opus nouo præcepto, cũ ſatis in eo, unde deducitur, contineatur, exempli gratia. Præceptum charitatis expreſsit Dominus ore ſuo: Proprie ergo, ac primo, diuini iuris eſſe non dubita-

mus. Ex hoc autẽ præcepto clare dedu-
citur uſuram non eſſe licitam, cum pro-
culdubio non diligat homo proximum
ſuum, ſicut ſeipſum, qui illum uſuris pre
mit. Quamobrẽ uſuram diuino iure eſſe
prohibitã, etiam ſi nullum aliud expreſ
ſum inueniretur dei præceptũ de illa, mi
nime dubitandum eſt, nec opus eſſe di-
ceremus ullo hominum præcepto ut il-
licita fieret, forte ut declararetur homi-
nibus improbis, aut ſenſu imbecillis.
Nec decipiatur quiſquã exiſtimans hoc
pacto, ꝙ quæcunq; nobis præcipit ius ca
nonicum, iuris diuini dici poſsint, eo ꝙ
neceſsitas illa ſeruandi ſit iuris diuini, di
cente domino. Qui uos ſpernit, me ſper
nit. Vt enim ſit aliquid iuris diuini, opor
tet ut ſuper illud diuinum præceptũ ca-
dat, & non ſuper neceſsitatem obtempe
randi: exempli gratia. Debere ſacerdotẽ
continere, dicimus eſſe ecleſiaſtici iuris
non diuini, cum non ſit hoc ulla diuina
uoce expreſſum, nec ab expreſsis neceſ-
ſaria conſequentia deducatur. Et nihilo
minus hoc, quod huic præcepto eccle-
ſiaſtico debeat obtemperare ſacerdos, iu

ris eſt diuini. Quo in loco etiam conſiderandum eſt, & diligenter animaduertendũ ne erremus, longe aliud eſſe colligi aliquid de ſcripturis ut præceptum, aliud uero ex illis accipi ut præcipiendũ. Cælibatus enim ſacerdotum, & ſi in ſcripturis nõ uideatur præceptum, nec uere ſit, attamen ex ipſis ſcripturis accipimus eſſe bonum & utilem, & cõuenientem tanto officio & ordini, ac propterea dignum ut ab eccleſia præcipiatur, ſicut & factum eſt. Nouo enim eccleſiæ præcepto fuit opus in hac re.

Concludo ergo quod ſicut hæreticus eſt, non ſolum qui negat q̃ expreſſa ſunt in ſcripturis, uerum etiam qui ea negat, quæ in iis, quæ ſunt expreſſa, cõtinentur, & inde neceſſaria atq; euidenti conſequentia deducuntur, ita diuini iuris præuaricator eſt, non ſolum qui tranſgreditur quod ibi expreſſe præcipitur, uerum etiam qui id quod inde euidenter deducitur, prætermittit.

His præmiſsis, ſi ſic accipitur ius diuinum, ut declarauimus, & ſicut re uera debet, ſecũdum diſtinctam & propriam

ſignificationẽ

ſignificationē uocis, ſicut dicitur ius naturale, quia a natura dictatur, & ius humanū quod a ratione ſeu dictamine humanæ rationis deſcendit, reſpondentes nunc ad quæſtionem, primum dicimus; Non illud quæri, utrum reſidentia epiſcopi ſit iuris diuini, tanquā ſit expreſſo uerbo a Deo præcepta, Nā ſi ita eſſet, nimis turpiter in quæſtionem uerteretur. Quis enim, præſertim catholicus, audeat quicquā opponere uerbo Dei? ſed in hoc quæſtio eſt, utrum ex aliquo expreſſo Dei præcepto ui cōſequentiæ euidentis hoc deducatur. Sunt enim qui hoc proculdubio exiſtimant, & his modis argumētātur. Epiſcopatus, id eſt, ordo ipſe & officium, ſine dubio a Deo eſt, & iure diuino inſtitutū, & ad hoc inſtitutum ut curentur oues Chriſti. Vnde B. Paulus Epiſcopatū bonum opus appellat. Cura igitur paſtoralis de iure diuino eſt. Hæc uero abſq; perſonali & aſsidua reſidentia præſtari non pōt. Perſonalis igitur reſidētia, et illa aſsidua, iuris eſt diuini. Qui enim certum quid præcipit, etiam illud præcipere cenſendus eſt, ſine quo præce

pto illud prius præſtari nõ poteſt. Quod ſi quis dixerit etiam ſine aſsidua reſidentia præſtari poſſe curam: quia epiſcopus per alios paſtoralia munera exercere poteſt, cum nullum ſit non delegabile, Cõtra hoc inſtant, primo, quia dictum eſt Petro, Paſce oues meas, & non eſt illi dictum, mitte alios ad paſcendum. Quod autem dictum eſt Petro ut paſtori, etiam omnibus epiſcopis & paſtoribus, in eius perſona dictum eſſe recipiendum eſt.

Secũdo, quia Dominus ipſe deſignat nobis bonũ paſtorem in illo qui intrat per oſtium, qui oues uocat nominatim, & mittit eas, & ante eas uadit, & cætera q́ profecto præſentiam paſtoris uidentur requirere.

Tertio, Epiſcopi dicũtur ſuccedere in locum Apoſtolorum: Apoſtolis autem ita fuit demandata cura euangelii prædicãdi, ut hoc per ſeipſos facere tenerentur. Vnde B. Paulus. Væ mihi, ſi non euangelizauero, neceſsitas enim mihi incũbit.

Quarto, quia quum conſecratur epiſcopus, expreſſe ei diciiur, Vade & prædica populo Dei, & non dicitur, mitte alios

ad prædicandum.
Quinto, quia Apoſtolus ait, Oportere epiſcopum eſſe doctorem. Fruſtra auté hoc ſi per alios poſſet prædicare & docere. Si ergo ut per ſe doceat neceſſe eſt, profecto præſentia & reſidentia eius eſt neceſſaria: doctrina enim in aures inſtillatur. Deniq; ſunt alia multa epiſcopalia munera quæ aut conuenienter requirũt ipſius epiſcopi præſentiam, aut etiam (ut quidam uolunt) neceſſario. Eſt enim primum debita uiſitatio, quæ etſi per alios fieri poſſet, non tamen ita conuenit: ad hoc enim illud prouerbiũ trahi poteſt. Pes domini impinguat agrum, & oculus equum. Et ſcriptum eſt paſtoribus, Agnoſce uultum pecoris tui. Nam quæ illi debentur, longe cõuenientius a proprio & ordinario præſtãtur, q̃ a Vicariis & ſubdelegatis. Hæc ſunt enim paſtoris officia apud Ezechielé, ſanare egrotos, cõſolidare infirmos, alligare cõfractos, reducere abiectos, reuocare deuios, requirere perditos, deniq; bene habentes cuſtodire & cõſeruare. hæc autem abſq; dubio magis conuenit, ut faciat epiſco-

pus loci ordinarius, q̃ alius quiſq̃ pro eo. Et cum ius, id quod conuenientius eſt, exigere uideatur, reſtat ut epiſcopus reſidere teneatur. Sunt etiam, ut aiunt quidam, quæ non poſſunt niſi a proprio ordinario epiſcopo fieri de iure diuino, ut ſunt, quæ niſi ab epiſcopis exerceri non poſſunt, ſicut eſt, conſecrare, benedicere, ordinare, confirmare. Nec obſtat ſi quis dicat hæc fieri poſſe per alium epiſcopum. Si enim, ut iam ſtatuerunt, quilibet tenetur hæc impendere ſuæ eccleſiæ, profecto non poterit unus ſimul facere ſatis duabus aut pluribus, præſertim cum ſint aliqua munera quæ dies certos requirant, ut ſunt quædam conſecrationes & ordinationes. Quod ſi quis reſpõdeat, hæc fieri poſſe per titulares epiſcopos, qui cura uacãt in eccleſiis ſuis. Aiũt, ꝙ inueniri huiuſmodi titulares epiſcopos eſt per accidens, quod eſt contẽnendum ab arte.

¶ Aliud argumẽtum, ꝙ reſidentia iuris diuini ſit, ſumitur ab abſurdo. Si enĩ non ſit iuris diuini, contraria conſuetudine, & ſimiliter contrario ſtatuto tolli poſ-

ſet, & paſsim circa illam a Pontifice diſpenſari: quæ tanq̃ manifeſte abſurda relinquuntur.

¶ Eſt & tertium argumētum adiectum huiuſmodi. Epiſcopus proculdubio de iure diuino petit mercedem operis ſui, dicente Domino, Dignus eſt operarius mercede ſua. Cur igitur (aiunt) non etiā iure diuino debeat gregi officium ſuū, uidelicet prædicationis & reſidentiæ?

¶ Addo ego & fortius quarto loco. Fingamus nullum eſſe de hoc eccleſiaſticū ius, quo imperetur reſidentia, quæſo nōne reſidentia debebitur? Si negatur, manifeſtum uerum negari uidetur, & non niſi abſurde. Sin autem cōceditur, debetur ergo reſidentia, & non iure eccleſiaſtico, ergo iure diuino.

¶ Addunt quinto, & ipſius rei naturā. Epiſcopus enim & eccleſia, quaſi ſponſus & ſponſa cenſentur: quare & indiuiduam uitæ conſuetudinē poſcunt. Quomodo igitur Pontifex ſepabit eos, quos Deus ipſe coniunxit? Si enim carnis uinculum non diſſoluit etiam Papa, qua poteſtate uinculū ſpiritus diſſoluet. Quod

ſi quis acta Pontificũ obiiciet,quos faci le diſpẽſare uidemus,& quidẽ cum Car dinalibus regulariter,& cum aliis etiam curialibus,qui uaria ibi exercent officia. Reſpõdent,inter abuſus hæc cõputari. Scio poſſe aliquem nos interpellare & dicere, quod licet prædicta argumen ta uideantur probare debitam reſiden tiam, non tamen probant illam deberi aſsiduam, tum quia multi ſunt caſus, in quibus abſq; uiolatione præcepti licet epiſcopo a loco ſuæ cathedræ abeſſe, tũ uero quia præceptum eſt affirmatiuum, cuius natura eſt,ut licet ſemper obliget, ut aiunt ſcholaſtici,non tamen ad ſemp. Occurrit autem hic Caietanus,& ait, A paſtore exiguntur illi actus ſupradicti in Ezechiele,quos aut continuum,aut fre quens ualde tempus exigere conſtat, & ratione eorũ tenetur epiſcopus cõtinue in epiſcopatu reſidere,quoniam tanta tẽ poris frequentia continuam exigit reſi dentiam,tum ex frequentia exercitii ac tuũ huiuſmodi,tum ex præparatione ad iſtos actus. Nam licet omne tempus nõ occupetur in exercitatione actus paſto

ralis,nullum tamẽ tempus eſt exemptũ, in quo non oporteat epiſcopum eſſe paratum ad exercitationem actus paſtoralis. Et quia actus paſcendi eſt principalis actus epiſcopi, iuxta uerbũ Domini ad uniuerſalis eccleſiæ epiſcopũ, Paſce oues meas, & ex principali actu iudicium ſumendum eſt, ideo per ſe loquẽdo, epiſcopus tenetur ſub præcepto ad continuam reſidentiam in ſuo epiſcopatu, ita quod hoc præceptum affirmatiuum, ex natura rei præceptæ, ſicut habet locum determinatũ, ſcilicet propriam diœceſim, ita habet tempus determinatũ ſcilicet aſsidue. Et ſic licet præcepta affirmatiua formaliter obligent ſemper, ſed non ad ſemper, ſed pro loco & tempore, quo oportet, et in hoc differant formaliter a negatiuo, hoc tamẽ præceptũ gratia materiæ, obligat ad ſemper, ſeu aſsidue, quod eſt quaſi ſemper, & ad certum locum, hæc ille. Et hæc ſunt quæ pro ea parte adducuntur, quæ aſſerit, Reſidẽtiam & illam quidem aſsiduam iure diuino præceptam eſſe.

¶ E conuerſo autem, ꝙ huiuſmodi reſidentia non ſit iuris diuini, probari ſatis

uidetur, quia a nulla ſcriptura epiſcopis uidetur præcepta reſidentia. Et iura ipſa canonica hanc præcipiunt quæ & cum uituperant non reſidentem epiſcopum, manifeſte, non quaſi cōtra ius diuinum, ſed quaſi tranſgredientem canonū inſti tuta, eum uituperant, ut patet in Decret. de cler. non reſiden. cap. ii. & per totum. Magnum profecto argumentum hoc, cui & aliud annectitur non minus conſiderandum, nempe hoc quodcūq; ſua pte natura mutabilitatem ac uarietatem recipit gratia materiæ, non eſt eorū quæ ſunt iuris diuini, ſed recipit determinationem ab eccleſia, & ideo quantum ad hoc iuris canonici ſit & eccleſiaſtici. exēpli gratia confeſsio peccatorum iuris diuini eſt, ꝙ autem tali tempore tali modo id eſt aut proprio ſacerdoti aut habenti iuriſditionem delegatam & quæ huiuſmodi ſunt uarietatibus ſubiecta non iuris diuini, ſed canonici iuris dicuntur. Quod autem modus reſidentiæ epiſcopi, id eſt aſsiduitas eius, ſit ſubiecta uarietati coactus eſt confiteri tandem Caietanus. Et ideo in illorum gregem tranſire

oportet

oportet quæ ſunt canonici & eccleſiaſti ci iuris, propter determinationem ſal- tem quã ius ipſum diuinum non facit, Sicut accidit in his quæ ſunt iuris ciuilis determinantia ius naturale, ut poſſem hæc facile multis illuſtrare exẽplis, quæ breuitatis gratia prætereo.

¶ Nunc igitur, quoniã in ſuperioribus argumentis argutias & captiones cõſpi- cimus, quantum datur, ad ueritatem, nõ ad obſequium hominum attendentes, rem breuiter per concluſiones aperie- mus, ut inde pateat ſolutio obiectorum.

¶ Prima concluſio ſit, Epiſcopatũ, hoc eſt, ordinem ipſum epiſcopatus, & con- ſequẽter officium & curam, eſſe de iure diuino, hoc eſt, inuẽtum & inſtitutum a Chriſto, qui dixit Petro. Paſce oues me- as: & alios etiam Apoſtolos fecit epiſco- pos quum dixit, Sicut miſit me Pater & ego mitto uos. Accipite ſpiritum ſanctũ &c. & hinc ſequi, ꝙ a quacunq; inferio- re poteſtate tolli quouis modo non po- teſt, ſcilicet, ut epiſcopatus, aut cura epi- ſcoporum non ſit in eccleſia: hoc enim facere nec Papa poteſt, a quo hic ordo

uel officium non eſt,ſed a Deo.

¶ Secunda concluſio ſit, Vnū eſſe tantū in eccleſia ſancta catholica epiſcopum, uerbo Chriſti inſtitutū perpetuo. Licet enī Dominus omnes crearit epiſcopos Apoſtolos ſuos, nullus tamen eorum habuit ſucceſſorē tanq̄ uerbo ipſius Chriſti inſtitutum, niſi ſolus Petrus Apoſtolus: quia quod dictū fuit illi, Paſce oues meas, non minus dictum fuiſſe ſucceſſoribus, cenſeri debet.

¶ Tertia cōcluſio, ꝙ omnes reliqui particularium eccleſiarum epiſcopi præter Petrum, id eſt, Ro. Pontificē, ꝙ ſint epiſcopi ab ipſo Petro habent, non ꝙ ſint quaſi delegati ab eo, aut eius uicarii, ſed tanq̄ ordinarii, creati tamē ab illo. Nam in uniuerſali cura Petro cōmiſſa, hoc ſimul cōtinebatur, ut prouideret particularibus prouinciis, & ciuitatibus, de epiſcopis. Quāobrem eius eſt diuidere diœceſes, & particularia ouilia, cum unum tantum uniuerſale ſit ouile de iure diuino, cuius paſtor eſt Petrus. Sicut ergo eius eſt diuidere, ita etiam eſt unire. Et ſicut imponere curam, ita etiam a cura ab

ſoluere, & mutare perſonas, & arbitrari de cura, & de reſidentia, ſicut uiderit eccleſiæ expedire. Hæc doctrina non eſt mea, ſed puto omnem uere Chriſtianũ debere illam non ſolum concedere, ſed etiam profiteri. Quapropter doctor ſanctus B. Tho. noſter in pleriſq; locis docet, ꝙ omnis poteſtas, præſertim ſpiritualis in mundo, dependet ab hac poteſtate ſuprema Papæ, unde omnes poſſunt dicere, inquit ille, De plenitudine eius omnes accepimus. Si igitur mea epiſcopalis poteſtas, non eſt immediate a Deo, ſed a ſummo Pont. Papa, ab ipſius igitur prouidentia regulatur.

¶ Quarta concluſio ſit, qua reſpõdetur quæſito, Quod epiſcopus nô tenetur ad perſonalem reſidentiam aſsiduam in eccleſia ſua de iure diuino, ita accipiendo ius diuinum ſicut expoſitum eſt: huius autem concluſionis ratio ex ſupradictis deducitur. Cum enim nulla Dei uox faciat hunc uel illum epiſcopum, ut dicamus immediate datam illi eſſe curam a Deo, & conſequenter præceptam reſidentiam, ſine qua præſtari cura non po-

teſt,ſed hoc totum habeat a Petro, & ab eccleſia,profecto eccleſiaſtici iuris,& nõ diuini epiſcopi reſidentia eſt. Quamuis ergo epiſcopatus abſolute in ſe conſideratus,& cura illi annexa in genere de iure diuino ſit,applicatio tamen ipſius epiſcopatus & cura, illi uel illi, quod iſtum uel illum habeat gregem ſibi cõmiſſum, & iſto ſeu alio tempore uel loco, non a Deo immediate eſt,ſed a Petro,cuius cura (ut iam dixi) etiam hæc erat,uidelicet, diſpertiendi curam iſtam, & propterea creandi epiſcopos. Vnde B.Paulus,ut ſignificaret quomodo epiſcopi ſumus,dixit. In quo uos poſuit Spiritus ſanctus epiſcopos regere eccleſiam Dei,intelligens Spiritu ſancto fieri,quod per prælatos rite diſponitur. Itaq; omnis obligatio particularis epiſcopi circa curã crediti ſibi gregis ab eo deſcendit,a quo & epiſcopatum accepit. Vnde & normam curandi ab eo debet accipere,quã tamen etſi Petri ſit tradere,non aliter tamen debet tradere, q̃ queadmodum ſibi tradita fuit,hoc eſt,in edificationem,non in deſtructionem,id eſt, ut paſcant greges,nõ

ſemetipſos. Quamobrem licet Petri ſit & epiſcopos inſtituere, & ſimiliter deſtituere ac mutare, non tamen hoc ei licet pro uoluntate, ſed ex cauſa, & ut uiderit expedire eccleſiæ. Quod ſi aliter faciat, non dicā non tenere factū, ſed uere dicā, de malefacto redditurū illum rationem in die domini. At ſi uere eſſet hæc de iure diuino (eo modo ſicut eſt declaratū,) nec talia poſſet facere Pontifex, nec ſi faceret, facta tenerēt. Hoc dixerim ut ſane intelligat lector quantū interſit inter ea quæ iuris diuini ſunt, quæ ſcilicet ab ore Dei ſtatuta & immutabilia ſunt, & inter alia quæ immediate ueniunt ab eccleſia. Nam propter hoc neceſſaria eſt ſpeculatio hæc diſcernendi, utrum hoc ſit iuris diuini, necne, & quatenus ut intelligamus quid ſubdatur Pontificiæ poteſtati.

¶ Quinta concluſio ſit, ꝙ licet non teneatur epiſcopus particularis curare gregem immediate præcepto Dei, ac propterea iure diuino, tenetur tamen ut accepit epiſcopatum, iure diuino parere Petro, qui portionem ſui gregis ei diſpartiuit in curam, et uocauit eum in par

tem ſolicitudinis, quia iuris diuini eſt illũ Petro obtemperare. Sicut enim tenetur homo confiteri & communicare in ſolēnitate paſcali, etiã ſub poena damnationis æternæ, nec tamen dicimus tali tempore, aut tali die hoc fieri debere diuini iuris eſſe, ſed eccleſiaſtici, ſimili modo dicimus deberi curam & reſidentiam ab epiſcopo, non quia diuini ſit iuris in hoc loco, uel tali modo, illum curare gregé, ſed quia iuris eſt diuini eum obedire Põtifici, qui ſatis illud imperat (etiã ſi nihil aliud expreſſe diceret) cum eam curam impertit, Modus tamẽ curæ & reſidentiæ determinatur ab ipſo Pontifice in canonibus ſuis: quia quæ huiuſmodi ſunt mutabilitati & uariationi ſubiecta ſunt, & ideo ad ius eccleſiaſticum ſpectant, ſicut accidit in iis quæ ſunt iuris naturalis, & indeterminata. Determinatio enim eorũ, & ipſamet, quatenus determinata ſunt, de iure ciuili eſſe dicuntur.

ℭ Reſtat ergo nũc ut argumẽta ex iam ſuppoſitis diluantur, quod facile eſt. Fatemur enim primum epiſcopatum eſſe, ſicut diximus, de iure diuino, & curam

gregis annexam habere de iure diuino, Applicationem tamen mei epiſcopatus mihi cum omni ſua obligatione,non eſſe immediate a Deo,ſed ab homine. Vnde a quo mihi epiſcopatus traditur, ab eo & præceptũ curæ & obligatio illius curæ deſcendit.& ideo ex ſui natura ſubditur ea cura & eius obligatio diſpoſitioni & diſpenſationi ſummi Pontificis, a quo accipitur. Et hic eſt locus ubi decipiuntur aduerſarii. Putant enim ex hoc quod epiſcopatus eſt de iure diuino,cõtinuo ſequi de ſingulis epiſcopis, qui illi uel illi loco applicantur, ꝙ ſint & ipſi a iure diuino,hoc eſt, a Deo immediate, ita ut non ſubiaceat epiſcopatus & cura illa particularis reſidentiæ poteſtati & arbitrio Papæ ſicut uere non ſubiaceret, ſi iure diuino, hoc eſt,a Deo eſſet cõmẽdata immediate. At non ita eſt. Sicut ex hoc ꝙ ieiunium eſt de iure diuino, non ſequitur ꝙ ieiuniũ quadrageſimæ ſit de iure diuino,& conſequenter imutabile. Et ſimiliter ex hoc ꝙ eſſe reſpublicas & magiſtratus in eis ſit de iure naturali, nõ ſequitur,ergo eſſe hunc & illũ magiſtra-

tum ſignatũ, eſt de iure naturali: ſimilis eſt deceptio in hoc proceſſu. Homo eſt digniſsima creaturarum, ergo hic homo, uel ille, eſt digniſsima creaturarum. Manifeſte peccat argumẽtum. Ita ergo eſt in propoſito, Et ſi epiſcopatus & eſſe epiſcopos in eccleſia ſit de iure diuino, non tamẽ me eſſe epiſcopum eſt de iure diuino, cum mihi talis epiſcopatus applicetur medio Petro, id eſt, epiſcopo Romano. Solus epiſcopus Rom. immediate a Deo applicatur perſonæ. Quamobrem non niſi ſoli Petro dictum legimus a Domino Ieſu Chriſto. Ego dabo tibi claues regni cælorũ. Reliqui enim a Petro ipſo accipiunt, aut ſaltem ſub Petro. Hoc autem dico propter apoſtolos, qui immediate acceperunt a Chriſto, qui tanq̃ uere ſummus Põtifex in hoc facto Petrũ præuenit. Cæteri uero omnes epiſcopi, qui poſt apoſtolos fuere, ſicut poteſtatem & curam a Petro acceperunt, ita conſequentiſsime ipſam curandi obligationem.

℃ Ea uero quæ afferuntur, ꝙ nõ põt præſtari paſtoralis cura ſine perſonali & aſsi

dua

dua reſidentia, nō habēt euidentiā. Non enim euidens eſt, quod munera epiſcopalia, epiſcopus nō poſſet exercere per aliū, cum nullū ſuapte natura, ſit indelegabile, ut patet: immo ſunt caſus pleriq; in quibus non ſolum licet epiſcopo abeſſe, uerum etiam neceſſe eſt, ſi propterea magis conſulatur eccleſiæ ſuæ, aut eccleſiæ catholicæ. Sunt & hiſtoriæ de uiris probis & ſanctis, qui nonnunquam, & per magna temporum interualla, ex magnis cauſis abſuerunt ab ſuo epiſcopatu. Beatus Timotheus Apoſtoli diſcipulus, etſi eſſet Epheſinus epiſcopus, tamen ad iuſſum Pauli, aliis eccleſiis inſeruiuit, unde iuſſus eſt ire Romā ab Epheſo & Corintho, idq; non ſemel, & e Roma Hieruſalem, ut nonnullam intercapedinem, imo & frequentē pateretur cura epiſcopatus ſui: quod de multis aliis per hiſtorias patere pōt. Sunt & caſus in quibus licet dubitare an teneātur & quatenus, & ideo huiuſmodi q̄ uariationē & dubitationē ex emergētibus caſibus accipiunt, determinatio eſt ſapientum, unde non poſſunt cōſtanter dici eſſe iuris diui

ni. Ná quæ proprie iuris diuini ſunt, cer-
ta ſũt & ĩmutabilia. Sed illud eſt (ut dixi)
quod deceptioné facit, quia credimus ꝙ
quia aliquid in genere conſideratum, eſt
iuris diuini. V.g. curare oues, ſimiliter ét
ſit iuris diuini, ſi cõſideretur in particula
ri ſignato ſecũdum certos modos & cõ
ditiones, quod eſt falſum manifeſte, ut
multis locis declarat B. Tho. exépla ſunt
immunera, & iam dedimus, & addere ét
plura poſſemus. V.q. Præceptũ obſeruá-
tiæ Sabbati, de iure naturali eſt et diuino,
quatenus de determinata die ĩtelligitur,
& deíndeterminato modo obſeruantiæ.
Quatenus uero determinatio facta é ad
certum diem V.g. quod ſeptima die, ut
obſeruatio eſt Iudeorũ, aut octaua die,
ſicut obſeruamus nos, non eſt ex lege na
turæ, quanquá ab initio fuerit ex lege
Dei, qui diem ſeptimum ſanctificauit,
propter beneficium creationis in ea die
perfectum, & poſt modo lege Moſeos
confirmatum fuit. Non enim proprie
Dei dicitur lex illa Moſeos, tanquá quæ
non immediate uenit a Deo: Decalogus
autem a uoce Dei uenit. Sed non hic lo

cuis diſputare de ſingulis, declaro in lo-
co proprio & tractatu noſtro de legi-
bus. Venio nunc ad reſolutionem argu
mẽtorum, quibus uidebatur oſtendi ne-
ceſſitas reſidentiæ ex iure diuino.
Ad primũ igitur dico in duobus pecca-
re argumẽtũ, alterũ eſt quod Chriſti uer
ba, Paſce oues meas, dicta ſunt ſoli Petro
& non aliis Apoſtolis, & multo minus
cæteris epiſcopis: nec in Petri perſona
alii ſubintelliguntur epiſcopi, quã Petri
ſucceſſores, ſicut Catholici contra Lu-
theranos euincunt, & ipſe Caietanus.
Quare miror in hoc loco id non ani-
maduertiſſe uirũ illum, nec item uidiſ-
ſe, quod peccat argumentũ in eo quod
colligit Dominũ, quia dixit Petro, Pa-
ſce oues meas, intellexiſſe, ut per ſe illas
paſceret, & nullo modo per alios, quod
erat impoſſibile, quum totius chriſtiani
gregis cura illi committeretur. At hoc
erat quod obiectabat Lutherus aduer-
ſus Papæ poteſtatem. Lutherus enim ad
probandum quod non fuerũt dicta Pe-
tro illa uerba, Paſce oues meas, ſuppone
bat ꝙ dominus per ea uerba exigeret, ut

per ſeipſum paſceret oues, & cũ id eſſet impoſſibile, concludebat quod illa uer- ba non attinebant ad ipſum Petrum. Nos autẽ cũ Catholicis dicimus ea uer- ba & ad ſolum Petrum attinuiſſe, atq; adeo attinere, & tamẽ nõ ſit arcte intelli gi, ut cogant eum omnes oues paſcere p ſeipſum. Nam paſtorum princeps, oues, quas per alios paſcit, per ſeipſum paſce- re uidetur, iuxta regulam. Qui per aliũ facit, per ſeipſum facere uidetur. Eſt au- tem error magnus (quod tamen quidã afferebant) Papam eodem modo eligi, et fieri ab hominibus, ſicut cæteri epiſco pi: cum nuda ſit electio in Põtifice ſum- mo p homines, & nõ collatio poteſtatis papalis. At epiſcopi ſicut ab homine eli- guntur, ita ẽt ab homine poteſtatem & iuriſdictionem accipunt: aut median- te homine, cui hoc datum eſt nõ ſolum habere poteſtatem, uerum ẽt conferre. Et aliter circa hoc ſapere, eſt deſipere, eſt confundere, & doctrinam tradere ſchi- ſmaticam.

Ad ſecundum de diſcriptione boni epi- ſcopi quã facit dominus, nõ uideo quã-

tum urgeat. Declarantur enim ibi conditiones boni paſtoris, quæ proprie erāt ipſius domini. Nullum autem ibi præceptum epiſcopis de reſidentia. Explicātur autem quidam actus, ut eſt uocare oues nominatim, & ante eas ire, qui uidentur deſiderare præſentiam paſtoris. Sed quid hoc ut intelligatur preceptū factum epiſcopis a Deo immediate, & ad probandum ꝙ illa munia per aliū fieri nequeāt? immo parabola illa re uera, nō ad alium pertinere uidetur, q̄ ad Chriſtum. Vnde Caiet. ibi ſic ait. Secundum huius intimæ intelligentiæ ſenſum, quilibet (ſolo Ieſu excepto) deſcribitur hoc in loco mercenarius, ſeu non paſtor, quia nullius ſunt oues propriæ niſi Chriſti &c. Cui autem dubium, ꝙ ad exēplum Chriſti formare ſe quiſq; debet quantū poteſt, in quouis ſtatu fuerit? Sed nūquid propterea cum deſcēdimus ad particularia, elicere liceat cōtinuo diuinum præceptū ab eo quod Chriſtus fecit? Non puto, Quia enim Chriſtus cōmunicauit ſub utraq; ſpecie Diſcipulos, non cōfeſtim natum eſt præceptum diuinum, ut omnes ſic facere te-

neantur: q̃q̃ hæretici aliter dicant. Neq;
quia ieiunauit.xl.dies, idcirco erit præce
ptum diuinum quadrageſima, q̃q̃ habeat
rationem in iure diuino fundatam, quia
Chriſtus ſic fecit. Sed ut præceptum ex-
culperetur, oportuit eccleſiam hoc præ-
cipiẽdo determinare. Sicut q dies ſancta
reſurrectionis octaua hebdomadæ cele-
bris habeatur, non habet præceptum di
uinũ, tametſi a ſcripturis ducatur, q præ-
cipi debuerit. Puto autem decipi plures,
qui ob id q in ſcripturis ſunt admoni-
tiones ſanctorum, Prophetarum, & apo
ſtolorum, epiſcopis ut curent gregem, ut
agnoſcant uultum pecoris ſui, & huiuſ-
modi, continuo eſſe iuris diuini omnem
modum curandi exiſtimant: quod non
concedimus, intelligendo ius diuinum
ſicut habet hypotheſis noſtra.
¶ Mitto q quædam admonitiones ſunt
non præcepta, aut ſi præcepta ſunt, non
ſunt Dei præcepta, ſed ſua ipſorum pro-
phetarum & paſtorum, ut quæ dicebat
B. Petrus inferioribus ſe Paſcite qui in
uobis eſt, gregẽ. & Paulus, quando uetat
prophetari aut orari uelato capite, & nõ

nulla alia quæ apud ipſum tantum legũtur, ut de digamia, & ſi qua huiuſmodi. Vnde & Salomon qui in prouerbiis dixit, Agnoſce uultum pecoris tui, nõ præcipiens dixit, ſed quod conueniebat memorauit.

℄ Quod ſi uelimus iuris diuini eſſe cuncta, quæ ſuggeruntur a Spiritũ ſancto uiris Dei, & per ipſos mandata ſunt in eccleſia, iam ad ius diuinum redigetur omne ius eccleſiaſticũ & ciuile, quia per Deũ ipſum reges regnant, & legum conditores iuſta decernũt. At hoc pacto iura ipſa confundimus & uane diſſerimus, non explicantes, ſed implicãtes. Quare & in concilio Conſtantieñ. primo, quidam Gratus epiſcopus hoc intelligens dixit, Apoſtolorum ſtatuta ſunt, quæ dicunt, Nemo militans Deo iugerit ſe negotiis ſecularibus. Vide ut recte non eſt auſus dicere, diuinum illud eſſe præceptũ, ſed Apoſtolicum ſtatutum.

℄ Ad tertium, quod dicitur epiſcopos in locum Apoſtolorum ſucceſsiſſe: Reſpondeo non debere hoc intelligi reſpectu Apoſtolici muneris, quod erat per-

ſonale, in quo erat etiam electa induſtria perſonæ: immo ab ipſo Chriſto erant ad hoc ipſum aptati ac formati. Vnde non licebat eis non euãgelizare, & in eo munere non habuerũt ſucceſſores, ſed in eo tantũ, quod & ipſi erãt epiſcopi. Quod officium off.cio Apoſtolatus erat anne-xum. Si enim apoſtolus, ergo epiſcopus, non econuerſo.

¶ Quartum argumentum facit pro nobis, Tũ quia quod dicitur, Vade & prædica populo Dei, non eſt uox Dei, ſed eccleſiæ, unde cõuincitur potius hanc obligationem non eſſe iuris diuini, ſed eccleſiaſtici & canonici: Tum uero quia adhuc non ſic rigide eſt intelligenda, ut teneatur homo p ſeipſum prædicare, quaſi ſit hoc Apoſtolicum munus, ut ſ c electa ſit perſona ad euangelizandum, ita ut nõ ualeat per alios facere, ſicut apoſtoli, qui ipſi tenebantur prædicare. Nam apoſtolatus ille, & apoſtolorum prædicatio pro infidelibus erat, ad cõuertendas gentes, & fundandam fidem. Epiſcopalis uero prædicatio eſt pro iam fidelibus, ut in fide maneant. Vnde dicitur, Vade ad præ-

dicandum

dicandum populo Dei,& non dixit,gē-
tibus. Itaq; poteſt epiſcopus, imo debet
cum non ſit ipſe aptus ad prædicationē,
aut ſi inueniat aptiores, ſufficere illos ut
hoc munus impleant loco ſui. Alioquin
peccaſſet ſanctus Valerius Hypponenſis
epiſcopus qui B. Aug. in hoc opus ſubſti
tuit loco ſui,de quo tamen a prudētibus
eſt cōmendatus. Et idem fecerunt innu-
meri & ſancti Paſtores,quos uelle dāna-
tos eſſe ob hoc ipſum,temerarium eſt.
¶ Ad quintum,q᷑ oportet epiſcopū eſſe
doctorem, non negamus. Nec tamen,ſi
non ſit doctor,nō erit epiſcopus:ſed pec
cabit qui talem elegerit imperitum; &
ipſe quoq; qui munus acceptauerit, cū
ſe minime eſſe idoneum poterat agno-
ſcere. Nec tamen doctrina epiſcopi pro
pter hoc tantū requiritur ut ipſe aſsidue
prædicet, ſed ut poſsit etiā de alienis do-
ctrinis iudicare, & ſaltē docere,ſiue præ-
ſens ſermone,ſiue abſens per epiſtolas(ut
faciebat B.Paulus & alii Apoſtoli)exhor
tari,inſtruere, conſolari. Quod & olim
faciebant epiſcopi eruditi,ut D.Cypria-
nus, Ambroſius & alii. Quare doctrina

non ſemper nec aſsidue exigebat præſentiam. Itaq; ratio iſta non probat obligationem ad aſsiduam reſidentiam, quam etſi probaret (cum nos eam non negemus) non tamen probaret eam eſſe de iure diuino, niſi eo modo quo declarauimus. Quare eadem ratione ſoluuntur, q̃ de aliis officiis epiſcopi allata ſunt. Non enim negamus officia ab epiſcopo debita: nec item inficiamur ꝙ rationabiliter ipſe illa per ſeipſum præſtare potius debeat q̃ per alium, ſi tamen fieri poteſt ut ſolus unus omnia præſtet: quod certe minime fieri poſſet, præſertim ubi diœceſis fuerit nimis ampla. Doctrina enĩ & prædicatio requirit totum hominem. Meſſis autem cum ſit multa, & officia erga illam multa, requirit etiam cooperatores multos. Quare non conuenit dicere, ꝙ epiſcopus illa omnia & ſingula per ſeipſum exercere ſit aſtrictus. Vnde legitur Decretum concilii generalis ſub Innocentio, ubi mandatur epiſcopis, ut idoneos uiros habeant, quibus committant & prædicationes, & uiſitationes, & audientiam confeſsionũ, & alia quæcunq;

pertinent ad ſalutem animarum. Quin imo correctiones & uiſitationes, et emẽdationes in eccleſiis & in clero, Itẽ examinationes promouendorum ſiue ad ſacros ordines, ſiue ad beneficia, per archidiaconos ex officio fieri conſueuerunt, ſicut docent ſacri Canones. Quare falſum apparet, quod proponũt noui quidam tanq̃ axioma, dicentes abſolute, epiſcopi officia eẽ perſonalia, nec poſſe per alios adminiſtrari.

¶ Illud omnino oneroſum eſt, quod ẽt dicũt eſſe munera propria epiſcopi quæ proprium loci requirãt ep̃m, & ab aliis epiſcopis exerceri iure non poſſunt. Fruſtra ergo introducti ſunt Coadiutores. Quid enim ſi proprius epiſcopus infirmetur? quid ſi neceſſario fuerit peregrinus, aut exul, aut ad curiam uocatus ex magna cauſa, aut ad concilium? His caſibus, ſi cura illa, ut uolunt, tam aſsidua de iure diuino exigitur, & per alios præſtari nõ poteſt, quid hic fiet? an hæc ſunt per accidens, ut dimittantur ab arte? Et cur non liceat uti opera ac miniſterio titularium epiſcoporum? Aiunt horum crea-

tio eſt per accidens. Sed quæ conſequen-
tia, ut non liceat eorum opera uti ac mi-
niſterio, ſi bonum fuerit et neceſſarium?
Imo ipſimet qui hoc negãt, ui ueritatis
tandem in neceſsitate concedunt. Sunt
tamen qui uelint huiuſmodi epiſcopos
titulares non eſſe, quoniam omnes mali
ſunt. Sed cur tales creantur qui ſunt ma-
li? an quia titulares, idcirco boni eſſe nõ
poſſunt? Verum huius rei cognitio, ui-
delicet, utrum ſit bonum deſtituere hos
epiſcopos, Papæ eſt, nõ noſtra. Mihi bo-
na ratione inſtituti eſſe uidentur. Si quid
uero circa hoc peccatur, ut eligãtur ma-
li, hominum uitio dandum eſt, non ipſi
rei. Nam & ſæpenumero etiam non titu
lares, mali eliguntur & creantur: & hoc
ſane eſt p accidẽs, & cõtra uerã normã.
¶ Ad aliud uero principale argumẽtũ,
falſum eſt quod ſumitur, uidelicet, ꝙ ſi
hoc non ſit diuini iuris, uidelicet, præce-
ptum reſidentiæ perſonalis, poſſet con-
traria conſuetudine tolli, quoniam talis
conſuetudo eſſet abuſus. Sicut enim om
nis lex debet eſſe iuſta & ratiouabilis, ut
ſit lex, ita & conſuetudo non ualet, neq;

etiam eſt dicenda cõſuetudo ſed abuſus, cui ratio manifeſte repugnaret. Non autem cõuenít rationi, ut prælati a Spiritu ſancto poſiti in cura ouium Christi, q̃ q̃ mediante Petro, ab illa cura ſine ratione ſe expediant, & ſine particulari & iuſta cauſa, cuius tamen iudicium ſummi Paſtoris eſt. Nec ualde mirum quod hoc argumento motus fuerit Caietanus, putans ꝙ ius poſitiuũ facile tolli poſſet cõſuetudine: ignorabat enim iura, & id qđ Gregorius nonus ca. ſi. recte docuit his uerbis, Licet longæuæ conſuetudinis nõ ſit leuis autoritas, non tamen eſt uſque adeo ualitura, ut uel iuri poſitiuo debeat præiudicium generare, niſi fuerit rationabilis & legitime præſcripta. Hæc ille, cui magis hac parte credendum eſt, q̃ Caietano.

℄ Fateor tamẽ ꝙ poenæ quæ lege eccleſiaſtica ſtatuuntur nõ reſidentibus, cum ratio huiuſmodi ſtatutorum ſit ſubiecta uariationi, et ideo merito pati poſſet mutationẽ, poſſunt longa deſuetudine tolli. At abſolute ꝙ non reſideãt epiſcopi, nec expreſſa lege fieri poteſt a Papa: quoniã

manifeſtam iniquitatem contineret, & contra ipſius rei naturam. Contra ius diuinum ergo faceret Papa, relaxando reſidentiam, cum (ſicut diximus) ſit diuini iuris ut ipſe eam præcipiat, quam tamen eoipſo præcipit, quando curam imponit, quatenus tamen ad curam exigitur, quum iure diuino ipſe teneatur paſcere omnes oues, aut per ſe aut per alios. Nã quia omnes nõ poteſt per ſe, ſaltem per alios hoc agere debet: quod profectò nõ faceret, ſi omnino reſidentiam tolleret. Ipſe ergo ſummus Pont. habet a iure diuino, ut præcipiat reſidẽtiam & eius modum, iis quos elegit in paſtores. Præceptũ uero ipſius reſidentiæ ab ipſo Pont. habet epiſcopus, ut patet, non a iure diuino. Nec poteſt circa hoc paſsim & abſq; cauſa diſpenſare Papa ſine animæ ſuæ periculo, quia poteſtas illi data eſt in edificationem, nõ in deſtructionem, id eſt, ut oues curentur, non ut negligant. Tamẽ ad illum pertinet determinare ac moderari reſidentiam, & poenas pro arbitrio ponere.

¶ Ad illud uero tertio loco adiectum,

quo ſic arguit quidam. Si de iure diuino eſt, quod debeatur merces epiſcopo, etiã iuris diuini eſſe debet, ꝙ teneatur impendere officium ſuum, & propterea etiam reſidentiam. Quod argumẽtum ſi probat, etiã probat quod de iure diuino debet religioſus prædicationẽ ſuam populo, quoniã & illi (ut nemini dubium eſt) ſi prædicauerit, de iure diuino debetur ſtipendium uitæ. Et ſimiliter ſi iuris diuini eſt ꝙ detur merces mercenario, etiam iuris diuini erit ipſum mercenarii opus, & ſic omnes artes mechanicæ erunt iuris diuini. Hoc argumentũ erat eius magiſtri qui nuper ſcripſit de reſidentia neceſſaria epiſcoporum.

¶ Ad illud uero quod quarto loco dictũ eſt, uidelicet, Si tolleretur præcepta reſidẽtia, nõne adhuc deberetur? Quod ſi deberetur, quo ergo iure niſi diuino? Reſpõdeo, Si abſolute tolleretur præcepta a canonibus, proculdubio non deberetur de iure diuino. Quod ſi dicas, ergo poſſet epiſcopus non reſidere impune: fateor. At inquies, Nonne hoc eſt abſurdum, & quam maxime? Verum quid

obſtat uno dato abſurdo ſequi aliud? Dices, Ante canones ergo licebat epiſcopũ non reſidere? An nõ dixi ꝗ ſemper mãdata fuit ab eccleſia reſidentia, quatenus tñ exigeret ipſa demandata cura? Quod ſi etiam expreſſum non fuiſſet, tamen in epiſcopi creatione ſubintelligeretur. Cõfeſtim enim ut creatur epiſcopus, ipſo facto iniungitur illi onus curãdi gregem, Sed hoc illi ab eccleſia, ſicut Petro a Chriſto: & ideo quatenus poſcit cura, eatenꝰ debetur reſidentia. Et quia in hoc plura occurrunt, de quibus merito dubitatur circa reſidentiam epiſcopi, ideo determinanda eſt ab ipſa eccleſia. Et per hoc nõ ſolum ſatis fit argumento, ſed ueritas etiam magis patet.

¶ Quod uero poſtremo de ſponſa, & ſpõſo affertur, facit pro nobis: quoniam manifeſte uidemus ꝗ Papa amouet ac diſiungit epiſcopum a ſua eccleſia, & in aliam transfert, quam illi coniungit. Et ſunt Canones, qui hanc poteſtatem probant, nec ullus Catholicoꝝ negat: quod certe facere Papa non potuiſſet, ſi illa cõiunctio fuiſſet a Deo immediate ſtante.

Chriſti

Chriſti uerbo, Quos Deus cõiunxit ho
mo non ſeparet. Si enim carnalia matri-
monia ſeparare non poteſt, quãtum mi-
nus ſpiritualia? Verbum igitur Domini
hoc, uidelicet, Quos Deus cõiunxit ho-
mo non ſeparet, in ipſo Põtifice, & uni-
uerſali eccleſia, cui uere a Deo ipſo ſum-
mo immediate coniungitur, uerum eſſe
apparet: quoniam hoc ſpirituale uincu-
lum ſolui non poteſt, niſi ab ipſo Deo.
Non eſt enim poteſtas in terra quæ ua-
leat deſtituere nec Papatum, nec ullum
Papam, qui uere ſit Papa [illegible] eſt, ſaltem fi
delis. A Papa uero deſti[illegible] quidem epi-
ſcopatus, id eſt, officium & ordo nequa-
quam poteſt, epiſcopus uero ille uel ille,
poteſt, ut auferat ſummus Põtifex ab eo
curam, & ſi quidem adſit cauſa iure fa-
ctum erit, ſin autem non adſit cauſa, ni-
hilominus cura ab eo ſublata erit. Pon-
tifex autem de iniuria rationem reddet
Deo. Nec propterea manet eccleſia illa
uiduata ſponſo ſuo quoniam (ut elegan
ter docet B. Tho. in Opuſc. xix. cap. iiii.
circa finem) Chriſtus proprie loquẽdo
eſt ſponſus eccleſiæ. Alii autẽ qui ſponſi

dicuntur, ſunt miniſtri ſponſi, exterius cooperātes generationi filiorum quam facit Chriſtus, qui & dicuntur ſponſi in quantum cooperantur uice ſponſi qui eſt Chriſtus. Et ideo Papa qui obtinet ui cem in tota eccleſia, uniuerſalis eccleſiæ ſponſus dicitur. Epiſcopus autem, ſuæ dioeceſis, Presbiter autē, ſuæ parochiæ. Vnde & dioeceſis ſponſus Papa eſt, & parochiæ epiſcopus &c. Vide igitur ordinem bone lector, nec turberis, quum audis reſidentiam epiſcopi particularem non eſſe præceptam iure diuino, & cum hoc tamē, abſq; cauſa Papam diſpenſare nō poſſe: quoniam de iure diuino habet papa ut curet oues, contra quam curam facit, ſi circa reſidentiam diſpenſet ad libitum. Omnis enim diſpenſatio debet eſſe cum ratione quā probet Deus. Ratio autem dictat, ut præfecti ouibus oues curent: & ideo neceſſarium eſt Pontificem id curare, quod in ſe eſt, & quod ſibi mandauit Deus de uniuerſali eccleſia, & aliis demandare, & ita modum curæ diſpenſare, ut gregis detrimentū per incuriam non contingat.

¶ Vtrum autẽ rationabiliter cum Car-
dinalibus, & aliis curialibus, puta, cum
auditoribus Rotæ, ſiue Cameræ, aut cle-
ricis Cameræ, aut Vicariis ſuis, aut guber
natoribus urbis, aut cuſtodibus arcis ſan
cti Angeli, & aliis huiuſmodi, poſsit di-
ſpenſari, aut cum ratione, ſiue tacite, ſiuę
expreſſe diſpenſet, ſicut uidemus paſsim
fieri, alia quæſtio eſt, circa quam (ſi tracta
bitur in ſynodo) libere tũc atq; ingenue
dicã quod ſentio: Nihil enĩ prohibet in
curia multos eſſe abuſus, qui propter lõ
gam conſuetudinem, & nullam animad
uerſionem, ac magnam huius ſeculi cæ-
citatem, non ſolum fiunt & permittun-
tur, uerum etiam (quod eſt longe cala-
mitoſius) iam abuſus non reputantur.
Videat ergo tandem Deus, & apponat
oculum miſericordiæ ſuæ, ut & nos reci
piamus uiſum, & nemo auſit dicere bo-
num malum, & malum bonũ: nec ullo
præſtigio obiicere nobis tenebras pro
luce.

¶ Illud uero ꝙ exigunt aſsiduam reſidẽ-
tiam perſonalem epiſcopi in ſua dioece-
ſi, non habet uanam rationem: quoniam

ſi uelit officium ſuum facere bonus paſtor, uix minimum ſupererit ei tempus, quo uacare poſſit a cura. Et nihilomin⁹ hoc aſſiduum, non cum rigore, ſed iuxta humanam æquitatem ac rationem accipiendum eſt, & illo utēdum prouerbio. Ne quid nimis, Et, Oībus in rebus modus. Hic nō omittam ꝙ Caietani doctrinam hoc in loco non capio. Ipſe enim, ut ſuperius deduximus, facit hoc præceptum affirmatiuum gratia materiæ obligare ad ſemper, ac deinde uult gratia materiæ hoc præceptum quod obligat ad ſemper, poſſe aliquando licite non ſeruari, & ita ſine uiolatiōe præcepti, quod obligat ad ſemper gratia materiæ, poſſe epiſcopū non ſemper reſidere gratia materiæ. Hæc enim ſunt eius uerba. Et quoniam obligatio iſta ad ſemper ex parte materiæ eſt, & materia ipſa mutabilitati ſubiecta eſt, idcirco contingit abſq; uiolatione præcepti epiſcopum nō ſemper reſidere &c. hæc ille. & poſt hæc ſoluendo argumenta dixit. Ad primam obiectionem (quæ erat quod in pluribus caſibus licitum eſt non reſidere) dicitur ꝙ

quia præceptum hoc eſt affirmatiuum, nihil obſtat, quod in multis caſibus contingit licite non reſidere. Qui poteſt, intelligat. Mihi enim iſta non aliud dicere uidentur, niſi quod hoc præceptum reſidentiæ etſi ſit affirmatiuum, cuius natura eſt ut non obliget ad ſemper, ratione tamen materiæ habet, ut naturam affirmatiui non ſeruet, ac per hoc obliget ad ſemper. Et rurſum licet ratione materiæ obliget ad ſemper, tamen contingit in multis caſibus licite non ſeruari, tum ratione materiæ, tum quia præceptum eſt affirmatiuum, cuius natura eſt non obligare ad ſemper.

¶ Ecce igitur Reuerendiſsimi Caietani doctrina de præcepto reſidentiæ. Primũ ꝙ obligat ad ſemper, q̃uis ſit præceptum affirmatiuum, & hoc ratione materiæ. Rurſum hoc præceptum quod ratione materiæ, etiam ſit præceptũ affirmatiuũ, obligat ad ſemper, poteſt tamen ſine ſui uiolatione nõ ſemper ſeruari, & hoc ratione materiæ, & quia præceptũ eſt affirmatiuũ, ut huc tandẽ ſit ueniendũ, Obligat ad ſemper, & non obligat ad ſemp.

Et ité, ratione materiæ obligat ad ſemp, & ratione materiæ nõ obligat ad ſemp. Et ité, licet ſit affirmatiuũ obligat ad ſemper: & quia eſt affirmatiuum, nõ obligat ad ſemp. Profecto hæc doctrina ex eius uerbis elicitur. Et ideo non ĩmerito puto me dixiſſe, Qui poteſt intelligat: q̃q̃ non dubito facile inueniri poſſe, qui etiã ſic dicentem uelint defendere, nec defore illis ſubtiliſsimas aliquas gloſas, quas tamẽ, ſi bene perpenderent, nec ipſi probarent. Defendant ergo qui uelint, non cenſebo operæpretium cõtendere, cum non de re, ſed de hominis errore agatur: quem in pleriſq; aberraſſe, non eſt qui, (ſaluo pudore) ualeat inficiari. Mihi autẽ illud ſemper probatiſsimũ fuit, quod ait Scriptura, Doctrina prudentum facilis.

CENSVRA F. AMBROSII CATHArini Politi epiſcopi Minorienſis in libellum quendam inſcriptum, Controuerſia de neceſſaria reſidentia epiſcoporum.

AD REVERENDVM DOMINVM & in Chriſto magnopere obſeruandum & colendum patrem D. Franciſcum de Nauarra epiſcopum eccleſiæ Pacenſis. F. Ambroſius Catharinus epiſcopus Minorienſis. S.

MAGNOPERE cuperem Reuerende Domine ac pater in Chriſto multa ueneratione colende, illud nunc mihi contingere, quod aiunt indifferenter optaſſe Socratem, uidelicet, hominũ pectora eſſe feneſtrata, ut quod in cordibus lateret, ibi planè inſpici poſſet. Si enim hoc pacto poſſes intima mei cordis tuæ mẽtis oculis penetrare, & perſpicuè contẽplari, uideres profectò, uideres inq̃, & ſincero erga omnem fratrẽ me eſſe animo, nec ſolũ ex ueritate me loqui (quod eloquar) uerũ etiam ex charitate. At quoniã id fieri non poteſt, ut occulta mei cordis tibi nunc pateant, eo recreor, quòd non cõmittam, quãtum ſinet humana fragilitas, ut per meum aliquod ſiue dictum ſiue factum, quiſq̃ ualeat aliud de me meritò ſuſpicari. Quòd ſi qui aliter cenſuerint, cõſolabor

me ipſum à uerbo magni Apoſtoli, aientis. Mihi pro minimo eſt ut à uobis iudicer, aut ab humano die: Qui iudicat me dominus eſt. Et illius præmonitione fretus, hortabor ne quis uelit ante diem iudicare, quũ uenerit Dominus illuminans abſcondita tenebrarũ, & manifeſtans conſilia cordiũ, ut quiſq; ab ipſo pro meritis referat laudẽ ſuam. Dices, quorſum hæc tu ad me? Accipe. Aedidit libellum frater Bartholomeus Carranzam de Mirãda familiaris tuus, tibiq; (ut ſcio) chariſſimus, cuius libelli titulus hic eſt. Controuerſia de neceſſaria reſidentia perſonali epiſcoporũ, & aliorum inferiorum paſtorum Tridenti explicata per fratrem Bartholomeum &c. Ipſum amplitudini tuæ inſcripſit. Is in eo apud multos & pios & graues uiros, & apud omnes Patres rei geſtæ gnaros, ſummoperè ac uehementer offendit. Quare inuitus & dolens coactus ſum cenſuram ſuper illum cõponere, & eam itidem dicare tibi, non alio animo, q̃ (ut prædixi) ſincero, & quẽ proculdubiò ſi cerneres, certò ſcires à charitate moueri. Quod autẽ & à ueritate, exiſtimo neminè negaturum, quãtacunq; erga illũ beneuolentia afficiatur, modo talem ſe mihi præſtet, qualem non ſolum Apoſtolica ſentẽtia, uerum etiam philoſophica cõmonitio poſtulat. Apoſtolus ait. Charitas cõgaudet ueritati. Philoſophus inquit, Decet amatorem ſapientiæ, in gratiam ueritatis etiã propria deſtruere: nam cum ueritas & Plato amici ſint ambo, ſanctius eſt honorificare ueritatem, Vale mi Domine ſummopere mihi honorande atq; colende.

Præfatio

PRAEFATIO AD LECTOREM.

NON ABRE, nec abſq; magna & aſsidua neceſsitate edoctus à uerbo CHRISTI magnus ille Apoſtolus, eius frater Iacobus præcipit. Nolite plures magiſtri fieri fratres mei, ſcientes quòd maius iudicium ſumitis. Sciebat enim in hominis conditione innatam & magnam ad errandum procliuitatem, & ingentem nihilominus ad docendum alios cupiditatem: quo malo uix ullum peruerſius, unde ſapienter adiecit. In multis enim offendimus omnes. Si quis autem in uerbo non offendit, hic perfectus eſt. Cui ſi hac parte obtemperatum fuiſſet, profectò non tam magnum magiſtrorum prouentum nobis noſtra hæc infœlix ætas attuliſſet, nec per eos uniuerſum ſcindi orbem in diuerſas partes conſpiceremus, ſed ſua pace frueretur eccleſia.

Hoc uerò non propter eos dixerim, qui manifeſtè ſunt hoſtes eccleſiæ, de quorum reſipiſcentia uix ulla ſpes, Sed propter nos ipſos qui (gratia Dei) permanemus unanimes in eius domo, ne quis noſtrum præ nimia huius magiſterii auiditate, aut arrogantia, improuidè offendat aut excidat: Aut ſi quis iam ſe la-

bentem, aut lapſum ſentiat, contineat & erigat ſe. Vix enim ego opuſculum de epiſcoporum reſidentia quorundam præcibus adductus ſcripſeram, ubi, quatenus, & quo iure illa exigatur, pro mea qualicunq; facultate diſſerui (etſi nondum in lucem prodierat, & quia morabatur iudicium doctorum) quum peruenit ad me nouus cuiuſdan magiſtri libellus eiuſdē ferè argumenti, quo perlecto, cum mihi ſit ille amicus & frater in domino, uehementer dolui, quòd perſpexerim illum in hoc Apoſtoli præceptum miſerabiliter commiſiſſe, ut qui in multis uehementer offenderit. Offendit enim ſatis in titulo: offendit & in epiſtola nuncupatoria plus ſatis: denique & in toto ipſo tractatu plurimum & paſſim offendit. Admonuiſſem uerò de hoc hominem amicè, & iuxta ordinem fraternæ charitatis ad aurem, ſi res integra eſſet, hoc eſt, ſi factum non eſſet publicum, & tale per quod imperitis, ac rerum ignaris, ad ſcandalum ac ſeditionem facile poſsit imponi. Malignis autem etiam præberi materiam oblatrandi ferendiq; calumnias in domum Dei ac S. Synodum. Quāobrem non ſtudio contentionis, neque cauſa depreſsionis amici ac fratris, quem diligo in ueritate, ſed officii gratia (quod & illi, & omni populo, ac præſertim ſanctæ Synodo, me debere intelligo) de hoc libello quid ſentian, in modum cenſuræ libuit paucis (quātum fieri poterit) perſtringere. Audi ergo benigne lector & Chriſtianæ pacis amator.

CENSVRA.

PRIMVM dixi hunc hominem offendiſſe in titulo, qui huiuſmodi eſt. Controuerſia de neceſſaria reſidentia perſonali epiſcoporum, & aliorum inferiorum paſtorum, Tridenti explicata per fratrem Bartholomæum Carranzam de Miranda &c. Cum uerò ex his uerbis tituli manifeſtiſsimè indicetur controuerſum fuiſſe in ſancta Synodo, utrum neceſſaria ſit epiſcoporum reſidentia in ſuis eccleſiis, & hoc omninò ſit falſum, quid eſſe dixerim hoc aliud (ſi ſuo uerbo explicanda ſit res) quàm palàm calumniari, & iniuria Synodum infamare? cum reuera tantum abfuerit ut ulla ibi de hoc orta fuerit controuerſia, ut econtrariò uniuerſi Patres ſemper & uno ore, nullo prorſus excepto, neceſſariam eſſe perſonalem reſidentiam & confeſsi fuerint, & hoc ipſum nouo Decreto confirmauerint, & nouas etiam pœnas, ut ſeruaretur, adiecerint. Nam quomodo poterat hoc in controuerſiam deduci, quod iam per plurimorum Pontificum canonibus, & conciliorum ſtatutis ſancitum erat prius?

Nec uolo mihi reſpondeat, dicens controuerſum fuiſſe in Synodo an reſidentia hæc præcepta eſſet iure diuino. Primùm quia neque hoc eſt uerum, cum Reuerendiſsimi D. Præſidentes hanc quæſtionem pro-

hibuerint in controuerſiam uenire, aut quouis modo tractari in Synodo, idq; prudenter omninò, cum eius generis ea eſſet quæſtio, quæ poterat inter Catholicos ſalua fide & charitate diſputari: illius autem reſolutio minime ad rem faceret, cum reſidentiæ debitum nemo negaret, & pœnæ congruentes non reſidentibus in arbitrium Synodi reiicerentur. Prætere à demus illi hoc falſum pro uero, quòd ibi hæc quæſtio tractata fuerit, uidelicet, an reſidentiæ præceptum ſit de iure diuino, cur non explicuit uir iſte in titulo? Nunquid forte apud eum idem eſt dicere ſimpliciter, utrum neceſſaria ſit reſidentia, & dicere, utrum iure diuino ſit neceſſaria? Aut ex hoc ipſo quòd aſſeratur non neceſſaria de iure diuino, continuò ſequitur, Ergo ſimpliciter non neceſſaria, ſicut quidam mihi pro illo reſpondit? At hoc hæreticum eſſet, & Lutheranum, cum illi nullum præceptum admittant, niſi diuinum. Falſus igitur omninò & calūnioſus eſt hic titulus, ut qui facile præbeat occaſionem malignis traducendi nomen noſtrum, & blaſphemandi apud eos qui ſchiſmatico ſpiritu concitati de ſeditionibus gaudent ac ſciſſuris.

Illud uerò quod adiecit explicatam à ſe fuiſſe hanc controuerſiam Tridenti, quæſo te prudens lector, nō ne uidetur ſapere illum ſpiritum, quem (ut à principio dixi) frater Domini uituperat ac prohibet: illam nimirum noſtram nimiam cupiditatem, qua haberi uolumus & uocari Magiſtri, quorum eſt implicita

explicare? & ita facilè in eiuſmodi iactantias efferimur, unde aliis uel mouemus ſtomachum propter arrogantiam, uel excitamus riſum propter inſipientiã. Ignotum uerò erat hoc huius tam præclarum facinus explicandi controuerſias Synodorũ, niſi ipſemet quaſi tuba omni populo præcinuiſſet, ſeſeq́; indicaſſet eum eſſe, qui faceret utranq; paginam. Nam reuera nobis qui ibi aderamus, abſconditum penitus erat uerbum hoc, & nunc etiam neſcimus qua poteſtate uel autoritate Tridenti id egerit, ut explicauerit controuerſias Synodi. Omiſiſſem profectò hanc hominis uanitatem ut uanitatem, neq; mihi mouiſſet ſtomachum, quia floccifeciſſem, neq; excitaſſet riſum, quia cõmiſeratus potius fuiſſem, utpotè amico & fratri in Domino; niſi uidiſſem per hæc uana, apud rude uulgus obſcurari atq; imminui exiſtimationem. S. Synodi. Putant enim homines, uiros huiuſmodi qui ædunt opera ſua publicè, ac præſertim tanta autoritate ſententias proferunt, & explicatores controuerſiarum ſe (interim tacente Synodo) profitentur, alicuius eſſe eximii nominis ac ſpectatæ doctrinæ, quales eſſe deberẽt quibus habenda ſit fides. Vnde neceſſaria fuit cenſura, tum ad retundendam calumniam, tum ad arrogantiã comprimendam.

Dixi ſecundò offendiſſe hunc hominem etiam in epiſtola. Scripſit nuncupatoriam epiſtolam ad inſignẽ Præſulem, quã ego etiam colo & ueneror tamq̃ patrem in Domino, tum ob illius inſignes uirtutes,

tum quod & in mea epiſcopi conſecratione inſtru=ctor aſtitit. Mitto ergo quæ in laudem illius præfa=tur, quæ & nos in illo agnoſcimus, & gaudemus: q̄ illud ei tribuerit, quod offendere poßit nonnullos.

Primum, cum hanc uniuerſam huius temporis ca=lamitatē ordini epiſcoporū acceptam referat, unum ſolum excipit, ipſum nimirum Pacenſem epiſcopum. Mitto quòd non erat monachi tantum ordinem indif=ferenter, & tanta macula, conſpurcare, & cum alio=rum iniuria unum ſolum excipere. Nec enim puta=mus ipſum pro ſua modeſtia & æquanimitate, hanc ſuam laudem tam ſingularē libenter agnoſcere. Mit=to quòd etiam CHRISTI *uicarium agere illum ſimpliciter ait.*

Nemo autem ſimpliciter agere CHRISTI *ui=carium dicitur, præter ſummum Pont. Romanū, de quo ſingulariter Carolus ille cognomento Magnus, hoc eſt profeſſus his uerbis. Ipſe eſt qui uices Dei gerit in terris. Hoc igitur alii ſimpliciter tribue=re, ut iſte fecit, iam eſt inſolens, etſi forte aliquan=do ab aliquo ſit uſurpatum, ſicut alia quædam, à qui=bus meritò abſtineremus, hoc præſertim tempore quando noui hæretici æquant Rom. Pontificem auto=ritate ac poteſtate cæteris epiſcopis. Verùm excuſe=mus ut impropriè atque improuidè dictum, & ex=pendamus alia quæ non ſolum habent errorem, ue=rùm etiam calūniam peßimam ac intolerabilem: hæc ſunt eius uerba.*

„ Quoniam & nunc aſcendunt contra CHRISTI
„ eccleſiam armati filii Moab & Amon,ſicut & tunc
„ contra Iudam & Hieruſalem. Ridebant noſtri aduer
„ ſarii mores & abuſus hactenus, nec immeritò qui=
„ dem, ridebant etiã noſtram doctrinam, ſed falſo, nec
„ ullis cauillis aliquid potuerunt obtinere, non labẽ non
„ rugam oſtendere. Nunc uerò (quod præ dolore ſcri
„ bere uix poſſum) uereor ut Sathan nec hanc partem
„ reliquam nobis faciat, niſi nos ipſos opponimus eius
„ ualidiſsimo arieti. O pater non ſatis erat periclitari
„ in moribus, & in ea parte male audire, niſi peri=
„ clitemur etiam in doctrina. Exoriuntur enim (ut au
„ dio) nonnulli, qui nunc tandem in dubium reuocant,
„ unde epiſcopi originem ducant, iure diuino, an hu=
„ mano fuerint conſtituti, tum etiam an teneantur præ
„ ſentes epiſcopi ſuas oues paſcere, an uerò ſatis ſit
„ mercenarium paſtorem gregi præficere, ut ipſi à cu
„ ra ſoluti, alias res agant, hoc eſt, ut alter nomine qui=
„ dem ſit epiſcopus, & ob hoc oues tondeat, ne dicam
„ deglubat. Alter conductitius, paſtoris obeat munus.
„ nonne ſunt doctrinæ, nec dubito, quin illarum, quas
„ Paulus uocat Dæmoniorum? hæc ille.

Audet igitur uir iſte eos Præſules, qui catholico nomine cenſentur, inſimulare nõ iam de abuſibus, ſed de crimine peſſimo, hoc eſt, de praua doctrina, & illa quam Dæmoniorum doctrinã Apoſtolus uocat. 1.Tim.4 Quid poterat grauius in nos impingere? Quis ergo ferat hanc calumniam tam apertam, tam inſignem?

Alloquar hominem. Ehò bone uir dic nobis, quæ nam hæc eſt tandem doctrina dæmoniorum? nempe, reuocare in dubium unde epiſcopi ducant originem, & num diuino, an uerò humano iure ſint conſtituti? Verùm qui ſunt iſti qui hæc in dubium uocant? Audio, inquis. Itáne ergo leuis es, ut de fratribus & præſulibus tantum flagitium audiens, tam facile credas, & ita leuiter credens etiam tam durè inueharis, ſcilicet ſolo commotus auditu, ut cognita tandem ueritate uel exponas te ludibrio propter leuitatem, uel maleuolentiæ & odio, propter calumniam adeò manifeſtam? Quis enim non potius credat teipſum hæc monſtra tibi confinxiſſe quæ ſuperares? Alioquin cur antequã publicè ſcriberes, non curaſti fieri certior, & noſſe qui talia uel dicerent uel ſcriberent, ut poſtmodo iure illos poſſes reprehendere, ac (ſi opoteret) etiam pro tua autoritate, quam tibi ſumis, duriter obiurgare, ne uidereris, ſicut nunc uideris, potius optare pugnam, ac de pugna uictoriam tuam, quàm Chriſtianam pietatem ac pacem? & ita potius deſiderare homines, quos ſpiculis tuæ doctrinæ proſternas, quàm quos, ſi rectè ſentire nouiſſes, amplexareris ut pios? Quis autem eſt qui non rectè ſentiat hac parte? Quis enim non dico Patrum concilii, ſed omninò qui Chriſtianæ religionis primis elementis imbutus fuerit, ignorat CHRISTVM *ordinaſſe Beatum Petrum Apoſtolum epiſcopum uniuerſalis eccleſiæ, & per illum poſſe alios, ac debere creari epiſcopos*

creſcente

creſcente eccleſia, & propterea epiſcopatus ordinem & officium ab ore Domini & Dei noſtri fuiſſe inſtitutum ac profectum? de quo etiam credibile eſt quod reliquos Apoſtolos crearit paſtores, ſicut habet præfatio eccleſiaſtica ad canonem Miſſæ; quos tamen ipſi Petro ſubiecit. Hæc nullus negat, imò nullus negare, niſi uel proteruus, uel omninò ſtultus, poteſt. Et certè contra hoc in Synodo uerbum nullum. Illud item præterea quod adieciſti, Tum an teneantur epiſcopi, qua fronte (quæſo) adieciſti, ô amice? Imò quo animo? nonne in fellis amaritudine cum uerbis adeò inſolentibus & contumelioſis? Conſidera uerba tua quæ citaui, & agnoſce eſſe calumnioſiſſima & contumelioſiſſima in Patres; cum nec in mentem ſani hominis uenire queat, ut de eo dubitet quod ipſe fingis, ullum ex Patribus dogmatizare. Aliud eſt epiſcopum non curare gregem, quod multis forte contingit, ut hoc faciant cum animæ ſuæ diſcrimine. Aliud uerò aſſerere aut dubitare (ut uerbis tuis utar) utrum liceat epiſcopo à cura ſe ſoluere, ut nomine tantùm ipſe ſit epiſcopus, & oues tondeat aut potius deglubat: quod nemo tam perfrictæ frontis poſſet unquam ſibi uertere in quæſtionem, niſi ſi quis fuerit omnino excors & inſanus. Salua igitur res tibi erat circa doctrinam, optime frater, nec oportebat ut te ipſum accingeres, ac te opponeres (ut ais) huic ualidiſſimo arieti Satanæ. Nemo enim hunc mouere poteſt, niſi

& ipſe ſit aries. Qui tamen ſi quis eum moueret, non ualidiſſimus eſſet, ſed infirmiſſimus, nec multas uires poſceret ad retundendum. Parce ergo quæſo, parce tantis uiribus tuis, & ſerua eas tempori opportuniori, aut in hoſtes potius conuerte, non in nos, quos non debuiſti putare arietes, ne in uacuum certans, ipſo impetu nihil offendens, tuas ipſe uires, ac temetipſum inutiliter frangas. Quòd ſi tanto dolore comprimeris propter abuſus, quãtum exprimis, uſurpans tibi Apoſtoli uerbum, Triſtitia magna &
Rom. 9. *continuus dolor cordi meo &c. ſcito magis te profecturũ taciturnitate, oratione, & lachrymis, quàm iſto uerborum ſtrepitu, quo ſi quid agis, magis ſtomachum moues, & odium & irreuerentiã plebium in prælatos, quàm ullam in eis emendationem opereris: quia grauem te correctorem non aſpiciunt. Sed ad rem redeo.*

Dixi tertio hunc hominem non minus offendiſſe tam in tractatu ſuæ controuerſiæ circa doctrinam, quàm uel in titulo, uel in epiſtola circa poſitionem controuerſiæ, quod & facile indicabo cum Dei gratia; Non quòd ſit animus notare ſingula, ne bonas horas male collocem. Pauca enim ſatis erunt, de quibus cætera qualia ſint, facilè poterit prudens lector exiſtimare, & clarè proſpicere quàm ſit idoneus uir iſte ad controuerſias Synodorum explicandas. Primum igitur magiſtraliter (ut ita dicam) ingrediens diſputationem, proponit (ut eius uerbis utar)

explicari per duo axiomata totum ſtatum præſen-
, tis controuerſiæ,& ait. Eorum *ad quæ legibus te-*
, nemur,quædam ſunt iure diuino præcepta uel pro-
, hibita,quæ nullam inſtitutionem habent à iure na-
, turali, ut baptizari aqua, & uſus aliorum ſacra-
, mentorum. Alia *uerò iure naturali prohibita,quæ*
, nullam inſtitutionem habent à iure diuino,ut fura-
, ri,mœchari &c. Alia *autem ab utroq; iure prohi-*
, bita ſunt,uel præcepta,uerbi gratia,reuereuter tra
, ctare ſacramenta, mundum ſumere cœnam Domi-
, nicam,ne liceat uendere ſacramenta,ueſtem aut præ
, bendam,quia ſacra eſt.hæc pendent ab utroq; iure,
, qui in iſtis offendit omnia iura uiolat naturalia,&
, diuina &c.& adiecit tandem. Huius *tertii generis*
ſunt quæ iure controuertuntur de reſidentia mini-
ſtrorum eccleſiaſticorum.hæc ille. Nunc *obſecro te*
bone lector attende.

Primum *hic* Magiſter *noſter tradens doctrinam eorum quæ legibus præcepta ſunt, uel prohibita, & in membra recolligens, ea tantum proponit quæ iure diuino, uel naturali præcepta ſunt, uel prohibita,ita ut hoc tam pulchro & ſpectabili principio ſe oſtendat uel omninò hæreticum, ſi præter legem diuinam, aut naturalem, neget eſſe eccleſiaſticam, & ciuilem:* Aut *indoctum prorſus, ſi fortè quæcunq; ſunt legis eccleſiaſticæ, aut ciuilis, ponat eſſe etiam iuris naturalis,aut diuini:*Aut *certè inconſideratum ac præcipitem ſicut in calumniando,*

ita & in docendo, præſertim quòd in hoc uerſabatur ſtatus quæſtionis propoſitæ, uidelicet, utrum reſidentia eſſet potius de iure eccleſiaſtico, quàm de iure diuino. Debuit ergo ius eccleſiaſticum ad rem propoſitam uenire in numerum. Proinde quis ferat quod ait, Ne quis furetur, aut ne quis mœchetur, non eſſe ab utroq; iure prohibitum, & non habere nouam à iure diuino inſtitutionem? Nam quæ talia ſunt, id eſt, utroq; iure præcepta ſiue prohibita, in tertio ſuæ diuiſionis membro concluſit: quæ res omnem illi elabendi rationem intercipit. Si ergo nos hoc in libro ſuis illum uerbis compellaremus & urgeremus, quòd hæc uerè eſt doctrina Dæmoniorum, quid (rogo) haberet quod iure poſſet reſpondere? Et tamen, ut ei parcamus, inconſideratum illum potius arbitrari uolumus, quàm uel hæreticum, uel indoctum, & imperitum docendi, uel etiam malignum: quãuis quod ipſe audet, & tanto ſpiritu pronunciat, ſit mera hæreſis & intoleranda, & ipſo primo auditu abſurda, uidelicet, rerum ſacrarum uenditionem & naturali & diuino iure prohibitam, Furtum uerò & adulterium non iure diuino, tanquã lex Decalogi non ſit ius diuinum, & tanquã uerbo CHRISTI *non ſit probatum & confirmatum, cum etiam dixerit, Qui uiderit mulierem* (Matth. 5.) *ad concupiſcendam eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Quare qui hæc mandata tranſgreditur, non punitur quaſi legis tantum naturalis uiolator,*

ſed in primis diuinæ, ſicut docet Apoſtolus cap. 7. ad Rom. *& Eccleſiaſticus cap. 23. mulierem adulteram uituperans ait. Primò, inquit, quia in lege altiſſimi incredibilis fuit. Secundo, quia in uirum ſuum deliquit. Mitto quæ de ſacrarum rerum uenditione dicere poſſum. Hactenus credo iuſtificabor ab æquo iudice de eo quod iam cenſui, cum dixi, de paucis quæ de propria hic protulerit officina, poſſe facile cætera coniectari: nondum tamen illum dimittam, niſi prius abſoluam de toto opere cenſuram, nempe hanc.*

Primum in maiore ſui operis parte, ubi apparet eſſe aliquid, fruſtrà diſputat, quia cum aſſiduè pugnet, contra neminem pugnat: nam ferè ubique inculcat neceſſariam eſſe epiſcopis reſidentiam ad ouium curam. At hoc ego etiam iterum atq; iterum inculcabo, Quis hoc negat?

Secundò ubi opus erat fortiter agere, dum nititur probare præceptam eſſe reſidentiam de iure diuino, incipit elangueſcere. Citans enim ſcripturas ueteres, ut per eas hoc nobis probaret, primò & ultimò locum ſumit à ſenſu myſtico, & allegorico, per ipſum tamen confecto: quàm uerò ineptè, relinquo lectori iudicandum. Quod ſatis eſt, ut cognoſcamus abundantes huius magiſtri diuitias in argumentando, dum ad reuincendos aduerſarios, utitur figuris & ſenſibus myſticis, quos ipſe tamen commentus eſt, nec meminit Beatiſſimi Dionyſii ſenten-

tiæ, & Auguſtini, & Thomæ, & omnium dicentium hoc genus argumenti eſſe inualidum. Et *tamen, ut ſimus nos benigniores in hunc hominem, admittimus hunc locum, ſed dicimus militare aduerſus illum.* Ipſe *enim ex uerbis* Domini *quæ præcepit* Le*uitis* Num. 18. *dicens.* Excubate *in cuſtodia ſanctuarii, & in miniſterio altaris, ne oriatur indignatio ſuper filios* Iſrael *&c. colligit præceptum reſidentiæ eſſe de iure diuino: quia illi ad quos loquebatur, myſticè ſignificabant perſonam* Romani Ponti*ficis, & inferiorum paſtorum.* Ego *uerò qui aliquando in ſtudio* Iuriſconſultorum *uerſatus ſum, reſpondeo illi,* Inciuile *eſt non tota lege perſpecta, de una eius aliqua particula iudicare, uel reſpondere.* Ideóq;, *ô amice, perpende ſuperiora quæ ad* Aaron *ſummum ſacerdotem prædixerat* Dominus Deus, *prædixerat enim.* Excubabuntq; *Leuitæ ad præcepta tua, & ad cuncta opera tabernaculi &c.* Ex *quibus apparet quòd excubatio minorum* Leuita*rum de præcepto ſummi* Pontificis *pendebat, & non iure diuino immediatè, niſi quòd erant iure diuino obligati parere* Pontifici. Hoc *eſt autem quod nos dicimus in propoſito.* Mitto *(ne tempus amittam) alium citatum locum expendere.* Mirum *enim quàm nihil faciat ad rem.* Reliqua *uerò quæ de ſacris literis producit, quia iam patebant in libello noſtro, non omittuntur, & (ni fallor) facilè reſoluuntur.*

Tertio, quod uehementer uelim animaduerti, in capite ſui libelli ſeptimo, plura de conciliis afſert, unde probet reſidentiam legibus canonicis conciliorum, & ſummorum Pontificum inueniri præceptam. Quod reuera non ſolùm non militat contra nos, ſed contra illos egregiè qui uolunt hoc eſſe diuini præcepti. Nam quod eſt diuini præcepti, non oportet à conciliis præcipi, imò indignum eſſet ac præpoſterum ſi hoc fieret. Vnde B. Paulus de his quæ præceperat Dominus ait. Non ego, ſed Dominus. 1. Cor. 7. Solummodò ſi opus eſſet, per concilia declarari poſſet aliquid eſſe diuini iuris. At uerò ſtatui, minime: ne uerbo Dei fieret contumelia. Quãobrem hoc eſt pro nobis magnum & urgentiſsimum argumentum, quòd nulla Synodus, nullus Pontifex, in ſuis ipſorum canonibus dicunt epiſcopos non reſidentes directè contra ius diuinum agere, ſed bene dicunt eos agere contra canonum inſtituta, aut, ſi quid amplius, contra Apoſtolorum ſtatuta, quæ tamen non faciunt niſi canonica iura. Videat qui uult, in tit. de cler. non reſid.

Quarto, mitto quàm indiſtinctè & confuſè ſemper loquatur. Iſtud ſingulariter eſt adnotandum, quòd hic Magiſter non ſolùm falsò & calumnioſè paßim hanc opinionem pergit nobis impingere, uidelicet, quòd opinemur epiſcopos non teneri ad reſidentiam, quàm exigit debita cura gregis, ſed (quod omnem calumniam ſuperat) addit nos putare con-

trarium eſſe à ſacra ſcriptura præceptum, hoc eſt, ſacros canones hac de re contra ſcripturas militare. Nam cap.7.fol.33.& .34. cum expoſuiſſet pro aſtruenda reſidentia, canonem concilii primi Carthaginenſis, adiecit hæc uerba. Nunc uerò contrarium putant noſtri epiſcopi præceptum à ſacra ſcriptura, Niſi uelit hoc dictum excuſare, quòd ſatis hoc putare creduntur, cum id ipſo facto declarent, non obtemperando canonibus. Verùm non ſic erat loquẽdum homini diſputanti pro ueritate. Hic enim modus proprius eſt autoritatem habentis, & corripientis cum imperio, & non monachi, cuius proprium erat, ſua potius & aliorum peccata deflere, & non in maiores, & præſules Chriſtiani gregis tanto ſtomacho inuehi, & ſi bona pars noſtrùm digni eſſemus opprobrio illo, non tamen ille dignus qui diceret, præſertim cum multi proferri poſsint, qui & bonæ mentis ſint, & magna cura ſatagant pro ſuarum ouium ſalute.

Quinto, quia neminem alium habebat hic Magiſter, qui hanc tractauerit quæſtionem in propriis terminis, uidelicet, An reſidentia perſonalis aſsidua ſit præcepta de iure diuino, tandem Card. Caietani ſolius nititur autoritate. Excuſat autem Patres antiquos hoc in terminis non tractaſſe, quia, inquit, non cogitabant fore tantum ſcelus in eccleſia, ſicut reſpondit Solon rogatus cur non tuliſſet legem in parricidas. Nunc rogo primum ab hoc homine, quid

eſt hoc

eſt hoc ſcelus quod non cogitabant Patres *fore in eccleſia? nunquid non curare gregem, & non reſidere? hoccine eſt ergo quod non putabant* Patres *fore in eccleſia?* Quid *ergo ipſe agit toto opuſculo oſtendens à ſcripturis uituperatum eſſe hoc crimen, & à conciliis prohibitum, & a ueteribus ſanctis doctoribus improbatum?* Quomodo *ergo non cogitatum fore in eccleſia?*

Dicet *forte, non hoc eſt quod aio, non putaſſe* Patres *ueteres, uidelicet, non fore hoc ſcelus, ſed non fore qui illud defenderent, & iccircò non propoſuiſſe quæſtionem in terminis.* Ecce *rurſus calũnia, cum nemo ſit qui defendat peccatum, imò nemo qui non improbet ac deteſtetur.*

Dicet, *cur ergo putatis non eſſe hoc iuris diuini præceptum?* Reſpondemus, *quia non apparet in ſcriptura præceptum, & nullus patrum hoc dicit, &* Canones *potius oppoſitum arguunt, ut deduximus, & in proprio libello abundius (ni ualdè fallor) & à ratione terminorum; & de fundamentis ſcripturarum, ualdè comprobauimus.* Et *ideò hoc putare non eſt quaſi ſcelus parricidii, quod ſua atrocitate eſſet omittẽdum ne commemoraretur, ut iſte uult, in atrocem multorum* Patrum *iniuriam, præ-*

adeò ſcelus noſtrum, quod neſciamus quæ Patres *non docuerunt.*

Dicet, *Quid reſpondes ad* Reuerendiſſimũ Car= *dinalem* Caietanum, *qui tractauit in terminis quæ= ſtionem hanc, & piè & ſanctè reſoluit eam, con= cludens reſidentiam à iure diuino præceptam?* Re= *ſpondeo primùm, quòd in hoc paupertatem homi= num agnoſcimus, qui cum alios non habent quos ad= ducant, in uno tantum autore innituntur, nempe* Car *dinali* Caietano, *tanquã ille non in multis errauerit & pernitioſe: quæ ſi quis uelit defendere, parùm profectò catholicum ſe comprobabit.* Deinde *reſpon deo, quòd* Caietanus *mutauit ſententiam: nam quæ ex illo citantur, ea dixerat anteq̃ eſſet* Cardinalis, *po= ſtremò* Cardinalis *creatus, longè aliud fecit.* Nam *clarè conſtat eum* Cardinalem *iam creatum, etiam epiſcopatum acceptaſſe, & tamen non reſediſſe: quẽ ſi pium & ſanctum arbitrantur (ut iſte ait) quòd piè & ſanctè illud docuerat, & nonnulli etiam præ dicant eum ſanctum, de quo non contendo,* Quomo= *do ergo commiſit tantum ſcelus atq; adeò horren= dum, quod minime eſſet cogitandum futurum, tanq̃ parricidium apud* Solonem? Et *profectò ſi de uiro probo & ſancto intelligimus quiddam aliquando ab eo dictum, poſtremò uerò aliter ab eo factum & ſeruatum, credendum eſt, ipſo facto illum à ſuo di= cto iam receſſiſſe,* Ergo *pro nobis potius militat* Ca *ietanus, ſi uelimus eius autoritate inniti.* At *ego, etſi*

reuera nec eius dictum probem, neque eius factum hac parte probare auſim, in aduerſarios tamen, qui in uiri huius autoritate mirificè confidunt, hæc meritò & cum magna ratione reiecto: quoniam dum uolunt illum efferre in cœlum, ut doctrinæ autoritatem extollant in eo quod probant, infamant potius, cum facto in hoc non probauerit doctrinã ſuam. Verum quòd & eam quæſtionem tractans docendo multum errauerit Caietanus, ſatis mihi uideor in proprio tractatu de epiſcoporum reſidentia demonſtrare: uideat & cenſeat qui uult.

Denique quia hic homo dum ſcripturarum & Patrum autoritate innititur, aliquando proprias etiam intermiſcet rationes, unam tantum quæ facere deceptionem imperitis facilè poſſet, inducam: ait enim. Si iuris diuini eſt quòd debetur merces epiſcopo, conſequenter diuini iuris erit quòd teneatur impendere plebi ſuæ officium curæ, & ideò etiam reſidentiam. Quod argumentum ſi probat, etiam probat, quòd de iure diuino debet religioſus prædicationem ſuam populo: quoniam etiam illi ſi prædicauerit, iure diuino (ut nemo dubitat) debetur ſtipendiũ uitæ. Et ſimiliter probat, ſi diuini iuris eſt quòd mercenario cuilibet debetur ſua merces, etiã

tamẽ pauca ſunt quæ dixi, imputandũ tamen illi qui ſuppeditauit materiam. Vale lector & diſce non facile fidere in huiuſmodi nouis Magiſtris, etſi ſe ualde ſtrenuos ipſimet oſtentent. Tunc enim eis tantum minus fidendum eſt.

Vnum tamen penè mente exciderat, optime lector, commemorandum, quod ab hoc uiro deſideraſſem. Ipſe enim uolens contumaciam multorum epiſcoporum arguere, qui contra Synodorum præcepta agentes, ſecularium principum fauore ſeipſos excuſant, quo minus ad hoc generale concilium conueniant, poſtquã canonem octauæ Synodi protulit aduerſus eos, ſic ait. An non tibi uidetur loqui de Synodo Tridentina tam infrequenti? Hic non reprobo dictum: quoniam uerum & opportunum, refero enim hoc benignè ad tempus quando erat Synodus Tridentina. Verùm deſideraſſem ut illius concilii autoritate ſimiliter nunc uteretur, & urgeret etiam pro Synodo Bononienſi; una enim Synodus eſt, eadem neceſſitas, obligatio eadem, & illius canonis præuaricatio (ut poteſt cunctis piis conſtare) minime ceſſat. Vale iterum bone lector, & cenſuram noſtrám ut maxime opportunum, & ab inuito, nec ſine dolore exortam, boni conſule.

FINIS.

RECISTRVM.

A B C D E F G H I.

Omnes ſunt Duerni.

VENETIIS APVD GABRIE-
LEM IOLITVM DE FER-
RARIIS. MDXLVII.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE